Toetsdruk
in de hand(leiding)

TOETSDRUK
EEN PROJECT VAN DE VO-RAAD EN LAKS

Tips voor een gezonde toetscultuur

Inhoudsgave

Voorwoord 3

Project Toetsdruk verminderen 4

Leerlingenparticipatie 5

De leerlingenraad 6

De MR 9

Concrete oplossingen bedenken 11

In gesprek met de schoolleiding 13

Voorbeelden van andere scholen 14

Voorwoord

Voor je ligt de handleiding 'Toetsdruk in de hand'. Bij LAKS hebben we de afgelopen jaren steeds meer signalen ontvangen van scholieren over stress. Vaak wordt die stress veroorzaakt door een ongezonde focus op cijfers. We zetten ons in om landelijk aandacht te vragen voor verandering van de toetscultuur, door het zoveel mogelijk op de agenda van beleidsmedewerkers en politici te krijgen, maar ook door onze leden aan te sporen op hun eigen school aan de slag te gaan met toetsdruk. Alleen door de toetscultuur zowel bij schoolbesturen als de leerlingen zelf aan te pakken, kunnen we zorgen dat we de ongezonde focus van cijfers verandert. We willen samen toe werken naar een focus op feedback en leerontwikkeling van alle scholieren. Dus niet even knallen voor een toets, een cijfer krijgen en weer door naar het volgende hoofdstuk, maar kijken of je het écht begrijpt, ondersteunen en eventueel verdiepen.

Heel erg goed dus, dat jij, hopelijk samen met andere leerlingen, toetsdruk op jouw school wil aanpakken. In deze beknopte handleiding lees je:

- wat toetscultuur is en waarom het aandacht verdient;
- waarom medezeggenschap en leerlingenparticipatie belangrijk zijn bij het aanpakken van de toetscultuur;
- hoe je oplossingen kunt bedenken voor jouw school;
- hoe je deze oplossingen kunt aandragen bij de docenten en schoolleiding;

en lees je over ervaringen van leerlingen die al bezig zijn met dit thema.Zoals je waarschijnlijk al weet staan we bij LAKS voor de stem van de scholier in het voortgezet onderwijs. Het is belangrijk dat leerlingen worden betrokken bij het vormen van het toetsbeleid en toetsroosters, en dat signalen over stress en ongezonde druk serieus worden genomen door docenten, mentoren en de schoolleiding.

Deze handleiding is bedoeld om jouw leerlingenraad (of groep leerlingen die hiermee aan de slag gaat) te ondersteunen en praktische tips te geven. We hopen dat het niet bij jullie ideeën en plannen blijft, maar dat het jullie lukt om deze de school in te krijgen en te zorgen voor echte verandering. Als je tijdens het lezen vragen hebt, of meer wil weten, neem dan contact op met team toetsdruk via info@laks.nl.

Dankjewel voor je inzet, veel succes!

Het LAKS bestuur

Project toetsdruk verminderen

Het welzijn van scholieren staat onder druk: in de afgelopen jaren is de mentale gezondheid van jongeren helaas flink afgenomen. De toegenomen toets- en prestatiedruk op school wordt gezien als een van de oorzaken. Om die reden is het LAKS samen met de VO-raad vorig jaar een nieuw project gestart: Project Toetsdruk verminderen.

Als projectgroep gaan we op bezoek bij middelbare scholen om in gesprek te gaan met leerlingen, docenten en schoolleiders. Ook geven we aparte toetsdruktrainingen aan leerlingenraden om hen te helpen nadenken over hoe het toetsbeleid op school anders en beter kan. We vinden dat de huidige toetscultuur ervoor zorgt dat er veel te veel focus ligt op cijfers en dat de focus terug moet naar de leerontwikkeling van de leerling! Daar is veel voor nodig, zoals een belangrijke cultuurverandering* in de samenleving, maar we geloven vooral in de aanpak op scholen, zodat scholen concrete aanpassingen kunnen doorvoeren waardoor leerlingen minder toetsdruk zullen ervaren.

Het is goed om te noemen dat we weten dat een beetje stress om toetsen normaal is, en dat je soms wat zenuwachtig bent voor je cijfers is ook helemaal niet gek. Een beetje druk is dan ook oké en stresshormonen helpen je soms zelfs! Maar inmiddels merken we steeds meer dat te veel scholieren last krijgen van mentale of fysieke klachten vanwege de enorme druk op toetsen. Zo wordt de druk steeds langduriger gevoeld en dat is ongezond, dus: er moet wat veranderen aan hoe het onderwijs is ingericht!

* **Met cultuurverandering in de samenleving bedoelen we dat we met z'n allen anders naar toetsen gaan kijken. Dus: niet als manier om te beoordelen, maar bijvoorbeeld door het te gebruiken om de voortgang te bepalen**

"Bij ons op school gaat Magister dicht tijdens de toetsweek, dat is een nieuwe regeling. Voor sommige leerlingen is het fijn, maar ik wil tijdens de toetsweek wel mijn gemiddeldes kunnen inzien. Daarover gaan we met school in gesprek."

Scholier 2 havo

Op een aantal middelbare scholen in Nederland zijn groepen leerlingen, docenten en schoolleiders al hard aan het werk om dit aan te pakken. Verderop in deze handleiding lees je een aantal ervaringen van die leerlingen.

Ons project duurt drie jaar. Helaas kunnen we daarom niet bij alle scholen langs. Daarom willen we je met deze handleiding handvatten bieden om zelf met je leerlingenraad of werkgroep van leerlingen aan de slag te gaan. We hopen dat je wat hebt aan de concrete tips en voorbeelden!

www.toetsdruk.nl

www.laks.nl/in-gesprek

Leerlingenparticipatie

Het is superbelangrijk dat leerlingen meepraten en meebeslissen over wat er in hun school gebeurt. Het onderwijs is er namelijk voor jou: de leerling! Jij wil toch ook niet dat alleen de bestuurders en de schoolleiding besluiten hoe het er op school aan toe gaat? Het is vaak lang geleden dat de meesten docenten en schoolleiders hebben zitten zweten voor een so, proefwerk, SE of mondeling. Misschien zijn zij ook een beetje vergeten wat voor druk dat oplevert... Juist daarom is het belangrijk om als leerling de toetsdruk op school aan te kaarten!

Er zijn verschillende manieren om als leerling te participeren op school, oftewel: om mee te praten over schoolzaken. De meest handige manier om dit te doen, is door lid te worden van de leerlingenraad of de medezeggenschapsraad van jouw school.

De leerlingenraad

In de leerlingenraad zitten scholieren die alle scholieren van die school vertegenwoordigen*. Het is belangrijk dat elke school een leerlingenraad heeft die de scholieren zo goed mogelijk vertegenwoordigt. Het werkt bijvoorbeeld heel goed als er leerlingen in de leerlingenraad zitten die uit verschillende leerjaren en onderwijsrichtingen komen, zodat alle ideeën worden meegenomen.

* **Vertegenwoordigen betekent dat je niet alleen voor jezelf spreekt, maar dat je namens een grotere groep (in dit geval de scholieren op jouw school) en opkomt voor hen.**

In de leerlingenraad vervullen de scholieren verschillende rollen, zoals voorzitter, secretaris en algemeen lid. Als je hier graag meer over wil weten, dan kun je hieronder de code scannen om het leerlingenraadhandboek in te zien. Je kunt deze ook aanvragen via onze merchandisepagina.

Ben je op de hoogte van het toetsbeleid van jullie school?

Merchandise

We geven ook een algemene leerlingenraadtraining als je onze hulp wil om de leerlingenraad verder te professionaliseren, of natuurlijk als je onze hulp wil bij het opzetten van een leerlingenraad.

Als leerlingenraad heb je de mooie taak om de achterban (dus alle scholieren op school die je vertegenwoordigt) te kennen en hen een stem te geven. Dat betekent dat je **herkenbaar en aanspreekbaar** moet zijn, oftewel: leerlingen op school moeten weten dat je bestaat, wie jullie zijn en hoe ze jullie makkelijk kunnen bereiken om ideeën en problemen te delen. Daarnaast is het belangrijk om als leerlingenraad zelf ook op onderzoek uit te gaan om achter de ideeën en ervaringen van jullie achterban te komen. Dit kun je doen door vragenlijsten uit te sturen, een vergadering/bijeenkomst te organiseren, de klassen langs te gaan of door leerlingen in de gang aan te spreken.

(Nog) geen leerlingenraad op school?

We vinden het natuurlijk belangrijk dat er op elke school een leerlingenraad is die de scholieren vertegenwoordigt. Maar als dit op jouw school nog niet het geval is, dan kun je natuurlijk ook met geïnteresseerde leerlingen een werkgroep beginnen waarmee je toetsdruk aanpakt. Dit kunnen klassenvertegenwoordigers zijn, of je kunt via de klassenvertegenwoordigers of mentoren vragen welke leerlingen het leuk zouden vinden om mee te doen. Ook zonder officiële leerlingenraad kun je als scholieren je stem laten horen door in gesprek te gaan met docenten en bijvoorbeeld een plan neerleggen bij de leerjaarcoördinator. Jullie kunnen ook contact leggen met de scholieren in de medezeggenschapsraad (MR) om jullie ideeën en plannen voor te leggen.

Toetsdruk aanpakken via de leerlingenraad of toetsdrukwerkgroep

Als je wil weten hoe leerlingen op jouw school toetsdruk ervaren, informeer dan bijvoorbeeld bij klassenvertegenwoordigers of zij geluiden horen over hoge stress en toetsdruk, of dat het juist wel goed lijkt te gaan met de leerlingen. Zet vervolgens een vragenlijst uit als je nog meer wil weten. Zo'n vragenlijst kan bijvoorbeeld tijdens een mentorles worden afgenomen. In de lijst wil je zoveel mogelijk informatie verzamelen, denk bijvoorbeeld aan deze vragen:

- wanneer ervaren leerlingen druk?
- waar komt het door?
- hoe merken ze aan zichzelf dat ze stress ervaren?
- vraag ook naar mogelijke oplossingen om de druk te verlagen; zo komen er waarschijnlijk goede ideeën bij jullie terecht.

Misschien wil je ook weten hoe docenten en/of schoolleiding over dit onderwerp denken. Maak in dat geval ook een vragenlijst voor hen uit, spreek ze aan in of na de les, of nodig ze uit voor een gesprek.

Bundel de informatie die je hebt opgehaald en plan een gesprek in met de schoolleiding, en/of bied het aan aan de leerlingen die in de MR zitten (zie volgende pagina). Op deze manier wordt er echt iets met jullie onderzoek gedaan en wordt toetsdruk bij jouw school op de kaart gezet.

"Ik vind Magister niet altijd fijn. Ik snap dat mijn ouders mijn voortgang willen inzien, maar dat kan toch ook tijdens een mentorgesprek? Dat mijn ouders mijn cijfers direct binnenkrijgen verhoogt mijn stress."

Scholier 4 havo

De MR

Elke school heeft verplicht een medezeggenschapsraad (MR), dit staat zelfs in de wet. De belangrijkste taak van de MR is om namens alle leerlingen, ouders en personeelsleden met het bevoegd gezag (schoolbestuur) te overleggen over wat er op school gebeurt. Dit betekent: veel vergaderen! Maar ook: een plek om écht mee te beslissen!

De MR bestaat uit **drie geledingen** (groepen): ouders, personeel en leerlingen. Zij worden actief betrokken worden bij het besturen van de school. 25% van de MR moet uit leerlingen bestaan (bij de meeste scholen komt dit neer op twee leerlingen). Dit betekent dus dat jullie meebeslissen over de gang van zaken op school en dat je – **namens alle leerlingen op school** – invloed kunt oefenen op schoolbeleid.

Om je taken goed uit te voeren, hebben de leerlingen in de MR een aantal rechten: het **initiatiefrecht**, het **informatierecht**, het **instemmingsrecht** en het **adviesrecht**. Wanneer jij te maken hebt met toetsdruk en je dit op school wil aankaarten, kan je via de MR gebruik maken van deze rechten! Gebruik bijvoorbeeld het initiatiefrecht om toetsdruk op de agenda te zetten, want leerlingen in de MR hebben het recht om te bespreken wat zij belangrijk vinden. Je kan ook bij het aanpassen van het toetsbeleid met de MR in overleg gaan. Denk bijvoorbeeld aan het aanpassen van toetsweken, de hoeveelheid toetsen in een week of regels over nakijktijd. Daarover heb je als MR-lid vervolgens ook weer instemmingsrecht als deze regels in het leerlingenstatuut (het document met alle rechten en plichten van een leerling) en in de schoolgids komen te staan. Let op: de PTA's en PTO's* moeten worden ingestemd door de MR, ook daarin heb je als leerling-MR-lid dus invloed op het toetsbeleid.

Een PTO is het Programma van Toetsing Onderbouw, waarin alle toetsen (dus ook bijvoorbeeld presentaties) worden vastgelegd, zodat het duidelijk en overzichtelijk is hoeveel toetsen er zijn en wanneer. Een PTA is het Programma van Toetsing en Afsluiting, deze geldt voor de bovenbouw en heeft dezelfde vorm, maar is wat officiëler. Het bevat alle schoolexamens (SE's) die afgenomen worden in de bovenbouw, wanneer die plaatsvinden en wat je kunt herkansen. Zo wordt duidelijk hoe het eindcijfer uiteindelijk wordt vastgesteld.

Bijvoorbeeld!

Stel je voor dat je bij de leerlingen op school (zoals bij het kopje De leerlingenraad besproken) hebt opgehaald wat zij graag zouden veranderen aan de toetsweken. Je bent erachter gekomen dat bijna 80% van de leerlingen liever geen toetsweek heeft na de vakantie. Dit resultaat kun je presenteren tijdens de MR-vergadering. Hiervoor dien je van tevoren een agendapunt in bij de voorzitter of secretaris van de MR, zodat het op de agenda staat en wordt besproken. Je kunt het ook aanhalen bij de rondvraag, maar het is beter om vooraf aan te kondigen dat je het onderwerp wil bespreken (initiatiefrecht!). De rest van de MR-leden luistert naar jullie punten en onderzoek, zal vragen stellen en onderling kunnen jullie verschillende voorstellen of acties bespreken. Waarschijnlijk kan er niet direct een beslissing worden genomen, maar wordt het aanpassen van de toetsweken eerst met docenten en bijvoorbeeld ouders besproken. Vervolgens kan er in een volgende vergadering over worden besloten.

Niet ieder idee zal altijd worden ingestemd, maar als leerling heb je in de MR dus zeker invloed op het toetsbeleid van je school. Inspraak is dus dé manier om de toetsdruk op jouw school te bespreken en hopelijk te verlagen.

Wil je hier meer over weten? Scan de QR-code hiernaast!

?

Weet je wat je moet doen als docenten zich niet aan het maximale aantal toetsen per week houden?

LAKS MR-handboek

Leerlingenraad-handboek

Concrete oplossingen bedenken

Je hebt nu geleerd over de leerlingenraad en de medezeggenschapsraad en over hoe je deze groepen kunt inzetten om toetsdruk bespreekbaar te maken op school. Waarschijnlijk wil je ook al oplossingen aandragen als je het gesprek aangaat met de docenten en schoolleiding. Daarom geven we hieronder wat concrete voorbeelden, maar het is natuurlijk aan jullie om deze op maat te maken voor jullie school. We dagen jullie ook uit om heel andere, originele oplossingen te bedenken! Heb je iets bedacht en wil je het met het projectteam en andere scholen delen, neem dan contact met ons op!

- Zorg dat je goed weet hoe het toetsbeleid van jouw school er eigenlijk uit ziet! Je vindt dit beleid in de schoolgids. Voor de onderbouw geldt het PTO en voor de bovenbouw geldt het PTA. Het PTA moet verplicht op de schoolwebsite te vinden zijn, maar veel scholen hebben hun PTO ook online staan of geven het als boekje mee. Als je het toetsbeleid kent, kun je ook controleren of het wordt nageleefd en of er aanpassingen mogelijk of nodig zijn.
- Het is verstandig om een werkgroep van leerlingen op te richten die zich bezig willen houden met het thema toetsdruk. Vraag bijvoorbeeld aan klassenvertegenwoordigers of ze in hun klas willen vragen wie hierover wil meepraten. Zorg ervoor dat de groep bijvoorbeeld één of twee keer per maand samenkomt om onderzoek te doen en oplossingen te bedenken. Dit kunnen brainstormsessies waarin jullie nadenken over mogelijke acties die jullie kunnen ondernemen.
- Aanpassingen in het beleid van leerlingadministratiesystemen zoals Magister en Somtoday bij jou op school kunnen zorgen voor vermindering van stress. Vraag bijvoorbeeld eens of leerlingen bij jou op school het fijn zouden vinden als cijfers alleen op een vast moment per week worden gepubliceerd, of dat ouders weinig of geen toegang meer hebben tot het systeem.

- Zorg ervoor dat de leerlingenraad (als jullie dat niet zelf zijn) op de hoogte is van jullie plannen en vraag hen om mee te denken.
- Betrek de leerlingen die in de MR zitten (dit vind je in de schoolgids) bij jullie plannen (of beter nog: zorg dat ze meedoen aan de werkgroep!).
- Vraag docenten om mee te denken en/of geef docenten tips om jullie stress te verlagen. Denk bijvoorbeeld aan het niet uploaden van cijfers in weekenden en het goed nabespreken van toetsen in de les. Je kunt ze ook vragen om de toetsen en huiswerk af te stemmen met andere docenten om toetsdruk zo laag mogelijk
- te houden. Meer weten over hoe je het gesprek met docenten aangaat? Check ons LOD-boekje!

LOD-boekje

- Overleg met de leerjaarcoördinator/afdelingsleider of jullie je eigen toetsrooster mogen vormgeven, of in ieder geval mogen meedenken bij de planning.
- Vraag aan je docenten of het mogelijk zou zijn dat er meerdere vormen van toetsen worden gemaakt. Veel leerlingen geven aan bijvoorbeeld vaker een presentatie te willen geven of een creatieve opdracht te willen maken in plaats van altijd een schriftelijke toets.
- Bespreek met docenten de mogelijkheden voor formatief evalueren. Met zo'n 'toets' kun je oefenen met de lesstof zonder dat er direct een cijfer aanhangt. Zo heb je al een keer geoefend en feedback ontvangen wanneer de echte toets plaatsvindt.
- Neem een toetsdruktraining af van LAKS, je kunt je daarvoor aanmelden via de QR-code hieronder. Iemand van het LAKS komt dan langs op jouw school om jullie gesprek over toetsdruk te begeleiden en de eerste stappen te zetten om het toetsbeleid te verbeteren en het gesprek binnen de school aan te gaan!

Toetsdruktraining - LAKS

In gesprek met de schoolleiding

Je hebt een werkgroep opgericht en/of bent met de leerlingenraad aan de slag geweest met het thema toetsdruk. Top! Hoe zorg je ervoor dat het niet alleen júllie thema blijft maar ook wordt opgepakt door de leerjaarcoördinatoren, afdelingsleiders, directeur en vooral: door de docenten?

- Vraag bij de afdelingsleider of leerjaarcoördinator of diegene een middag wil organiseren waarbij leerlingen en docenten (en eventueel wat schoolleiders) bij elkaar komen om het over het onderwerp te hebben. Jullie kunnen dan vertellen over de ervaringen van leerlingen en/of stellingen aandragen over toetsdruk. Dit opent het gesprek en jullie kunnen samen brainstormen over mogelijke oplossingen.
- Dit kunnen jullie zelf doen, maar we willen jullie ook helpen. Je kunt een Toetstalk voorstellen bij een docent, leerjaarcoördinator of de directie van jullie school. We komen dan als projectgroep langs om het gesprek tussen leerlingen
- en de schoolleiding te begeleiden. Meer informatie voor de schoolleiding is hier te vinden: www.toetsdruk.nl.

"Ik denk dat toetsdruk veel meer bespreekbaar moet worden gemaakt op school, of bij een mentor. Op dit moment praat geen enkele docent of mentor erover. Er moet meer aandacht voor komen en meer lessen om te leren hoe we er goed mee kunnen omgaan?"

Scholier 4 vmbo

- Zorg dat je goed voorbereid bent als je naar het gesprek met de schoolleiding gaat. Bereid een agenda of een lijstje met onderwerpen voor en spreek af wie wat zegt en hoe jullie je standpunten overbrengen. Neem ook (als je die hebt) resultaten van bijvoorbeeld de vragenlijst die leerlingen hebben ingevuld mee.
- Probeer tijdens de bijeenkomst een open houding te hebben, waarbij jullie ook luisteren naar wat de schoolleiding en de docenten te vertellen hebben. Probeer samen tot mogelijke oplossingen te komen.
- Vraag tijdens het gesprek om een terugkoppeling en/of een volgende afspraak, zodat het duidelijk is dat jullie hier aandacht aan willen blijven besteden en op de hoogte gehouden willen worden van ontwikkelingen en beslissingen. Het mooiste is het als jullie in het hele proces meebeslissen over het nieuwe toetsbeleid.

Voorbeelden van andere scholen

- Op het Jordan Montessori Lyceum in Zeist hebben ouders geen toegang meer tot Magister. Dit betekent dat leerlingen nu zelf kunnen bepalen wanneer en hoe ze hun resultaten delen met hun ouder(s). Op deze school zijn leerlingen gevraagd om mee te denken over het onderwerp, waardoor de school veel beter inzicht kreeg in de stress die Magister onder leerlingen kan veroorzaken.
- Op meerdere scholen bedenken leerlingen inmiddels zelf hoe ze de toetsweek vorm willen geven. Ze plannen zelf de toetsen in zoals dat volgens henzelf het beste uitkomt, bijvoorbeeld liever niet twee talen op één dag en toetsen waar veel tekst voor moet worden doorgenomen liever na het weekend.
- Op het ALASCA in Amsterdam hebben leerlingen veel vrijheid om hun vakken en toetsen in te richten op een manier die voor hen het best werkt, zolang ze maar kunnen laten zien dat ze voldoen aan de leerdoelen. Zo kunnen leerlingen vakken soms afsluiten met een presentatie, een filmpje of een ander idee.
- Op het Jan Tibbergen College in Roosendaal hebben leerlingen een profielwerkstuk geschreven over prestatiedruk en flyers met tips om druk te verminderen voor leerlingen verspreid onder docenten. Mede daardoor is de nieuwe regel op school ingesteld om alleen op een vast moment in de week de cijfers van leerlingen te publiceren in Magister. Zo hoeven zij niet altijd aan te staan.

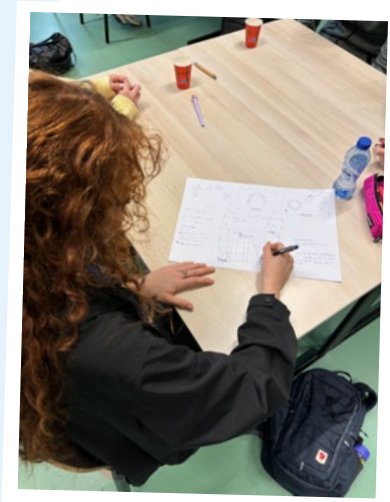
"Ik had een scheikunde docent die per leerling het aantal punten per vraag in een tabel zette, waardoor we konden inzien waar je meer je best voor moet doen en welke stof je goed beheerst en niet. Dat hielp echt bij het leren en het begrijpen van de stof."

Scholier 5 vwo

- Steeds meer scholen, waaronder het Bonhoeffer College in Enschede, doen aan formatief evalueren. Dit betekent dat er wel wordt gekeken naar wat je al kan en waar je nog aan moet werken, maar dat je daar niet direct een cijfer voor krijgt. Bij formatief evalueren gaat het erom dat je feedback krijgt op je gemaakte werk en dat je je daarom beter voorbereid kunt voelen op de toetsen (of de examens) die voor een cijfer meetellen.

Nu is het aan jullie! Begin dus met het oprichten van de werkgroep of ga als leerlingen(raad) aan de slag! Verzamel ervaringen en ideeën in de school en ga het gesprek aan. We hopen dat je geïnspireerd bent geraakt door ervaringen van andere scholen en leerlingen en dat je veel hebt aan de concrete tips. Superfijn dat je het onderwerp serieus neemt en je wil inzetten voor het welzijn van leerlingen bij jou op school. Dankjewel!

Laat het vooral weten als je nog vragen of tips hebt. Dat kan via info@laks.nl.

?

Je hebt inspraak over wanneer toetsweken plaatsvinden, bijvoorbeeld niet vlak na een vakantie!

Toetsdruk in de hand(leiding) is een uitgave van

LAKS landelijk aktie komitee scholieren

VO RAAD Vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs

